

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, У ВИМІРІ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Мосейко С.В.,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0009-0002-3405-8414

e-mail: s.v.moseyko@nlu.edu.ua

Мосейко С.В. Відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, у вимірі завдань кримінального провадження.

Обрання тематики дослідження обумовлено прагненням автора комплексно подивитися на питання відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. Йдеться про те, що розглядаючи у межах кримінального провадження питання, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, необхідно врахувати розповсюджений у науковій літературі підхід, відповідно до якого автори намагаються вибудувати ієрархічність завдань кримінального провадження, які визначені в статті 2 Кримінального процесуального кодексу України та першочерговість, домінування одних чи певну факультативність, другорядність інших. Такий підхід істотно позначається на наукових розробках, позиціях правозастосовників стосовно питання відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, ставленні до потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, обранні засобів здійснення кримінальної процесуальної діяльності слідчими, прокурорами, суддями. Критично ставлячись до ієрархізації завдань кримінального провадження, автором підтримується та розвивається думка про те, що саме завдання кримінального провадження визначають шлях досягнення мети кримінальної процесуальної діяльності та виконання або не виконання всього комплексу завдань кримінального провадження в їх сукупності, адже неможна захистити права та законні інтереси потерпілого шляхом відшкодування йому шкоди, без вирішення іншого завдання – швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення під час якого встановлюється особа, яка його вчинила. В статті звертається увага на те, що побудова завдань кримінального провадження через їх ієрархічність призводить до конфлікту між ними, який додатково підсилюється конфліктом між публічним і приватним правом, а також методами правового регулювання, які є задіяними при реалізації механізму відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, зокрема під час заявлення та вирішення цивільного позову у кримінальному провадженні. Проведене дослідження дало автору можливість зробити висновок про недоцільність ієрархізації завдань кримінального провадження, оскільки такі підходи призводять до виникнення конфліктів під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності та до хибного уявлення про наявність пріоритету завдань кримінального провадження з точки зору людиноцентричних підходів в праві, тоді як важливого значення набуває саме знаходження балансу між приватними та публічними інтересами та комплексне виконання завдань кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне провадження, завдання кримінального провадження, відшкодуванні шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, належна правова процедура, потерпілий, цивільний позов у кримінальному провадженні.

Moseyko S.V. Reparation for harm caused by a criminal offenses in the dimension of the objectives of criminal proceedings.

The selection of the research topic is driven by the author's desire to comprehensively examine the issue of compensation for damage caused by criminal offense. The focus is on the fact that when addressing issues related to compensation for damage caused by criminal offenses within criminal proceedings, it is necessary to consider the widely accepted approach in doctrine, according to which authors attempt to establish a hierarchy of tasks in criminal proceedings defined in art. 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, prioritizing some tasks while deeming others secondary or optional. This approach significantly influences scientific developments and the positions of law enforcement officials regarding the issue of compensating damage caused by criminal offenses, as well as the treatment

of the victim, civil plaintiff, civil defendant, and the choice of methods employed by investigators, prosecutors, and judges in criminal procedural activities. The author critically views the hierarchy of tasks in criminal proceedings and supports and develops the idea that it is the objectives of criminal proceedings that determine the path to achieving the goal of criminal procedural activity and the completion or non-completion of the entire set of tasks in criminal proceedings must be considered in their totality because it is impossible to protect the rights and legitimate interests of the victim solely through compensation for damage without addressing another task – swift, complete, and impartial investigation of the criminal offense, during which the perpetrator is identified. The article draws attention to the fact that structuring the tasks of criminal proceedings through their hierarchy leads to conflicts between them, further exacerbated by the conflict between public and private law, as well as the legal regulation methods involved in the mechanism for compensating damage caused by criminal offenses, particularly in the filing and resolution of civil claims in criminal proceedings. The research conducted allowed the author to conclude that hierarchy in criminal proceedings is inappropriate, as such approaches lead to conflicts during the conduct of criminal procedural activities and to a misconception about the priority of tasks in criminal proceedings from the perspective of human-centered approaches in law. Instead, what becomes essential is finding a balance between private and public interests and the comprehensive fulfillment of the tasks of criminal proceedings.

Key words: criminal proceedings, tasks of criminal proceedings, compensation for damage caused by a criminal offense, due process of law, victim, civil action in criminal proceedings.

Постановка проблеми. Як відомо, завданнями кримінального провадження, які закріплені у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1] є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і об до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Розглядаючи у межах кримінального провадження питання, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, зокрема і у формі пред'явленням цивільного позову у кримінальному провадженні, дослідник чи правозастосовник неминуче стикається з проблемою внутрішньої взаємодії та ієрархії передбачених у ст. 2 КПК завдань. Насамперед, така проблема має бути розглянута крізь призму забезпечення права на доступ до правосуддя, а також наявності та достатності гарантій на реалізацію такого права та реальної можливості отримати відшкодування, використовуючи форми та засоби, що надаються кримінальним процесуальним законодавством.

Доволі часто в юридичній літературі можна побачити точку зору про те, що завдання кримінального провадження, закріплені в ст. 2 КПК, ієрархічні. При цьому ієрархічність обумовлюється, насамперед, так званим протиріччям суспільних та приватних інтересів у кримінальному провадженні, що призводить до появи конфлікту між окремими завданнями, а також методами та засобами їх реалізації. Однак такий підхід призводить до того, що окремі права та законні інтереси приносяться в жертву заради інтересів приватних осіб або публічних інтересів. Такий підхід, на наш погляд, є неприпустимим, адже закріплюючи як завдання кримінального провадження захист особи від кримінального правопорушення потрібно розуміти що такий захист можливий, тільки за умови розслідування кримінального правопорушення, встановлення всіх обставин кримінального правопорушення та винної особи, тобто вирішення всієї системи завдань кримінального провадження. Тому важливого значення набуває питання знаходження шляхів та засобів вирішення всього комплексу завдань кримінального провадження, заради досягнення захисту суб'єктивних прав та інтересів осіб що постраждали від кримінального правопорушення.

Стан опрацювання проблематики. Питання відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні, в тому числі й шляхом заявлення та вирішення цивільного позову, були предметом дослідження багатьох вчених, таких як: С. Абламський (2015), С. Альперт (1997), І. Гловюк (2015), М. Гошовський (1998), Ю. Гурджі (2010), С. Давиденко (2007), М. Демура (2018), Д. Кавун (2017), О. Кучинська (1998), Л. Лобойко (2006), І. Мудрак (2019), В. Нор (1989), С. Перепелиця (2015), М. Погорецький (2017), В. Попелюшко (2020), І. Ракіпова (2023), Д. Сергєєва (2017), І. Татарин (2015), І. Тітко (2016), О. Шило (2011), В. Фариннік (2015) та інші. Незважаючи на вагомий внесок науковців у дослідження окреслених питань, слід зазначити, що глибоким науковим розвідкам у вимірі завдань кримінального провадження ці питання не піддавалися. Можна назвати лише нечисленні статті у наукових виданнях таких вчених, як К. Дрішлюк, О. Загурський, В. Новожилов,

Д. Сімонович, В. Шибіко. Водночас, багатоаспектність проблем, які виникають при реалізації механізму відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні, у комплексному поєднанні з питаннями їх розгляду скрізь призму завдань кримінального провадження та заявленої багатьма вченими їх ієрархічності, потребують окремого дослідження та більш ретельного вивчення.

Метою статті є дослідження завдань кримінального провадження з точки зору доцільності постановки питання про їх ієрархічність та впливу на цю проблему необхідності досягнення в межах кримінального провадження цілей, пов'язаних з забезпеченням приватного та публічного інтересу, що прямо потребує необхідності розв'язання можливого конфлікту між ними, а отже пошуку та встановленню балансу, як способу його подолання. Тому з метою досягнення поставлених цілей необхідно розглянути саму допустимість існування підходу відповідно до якого завдання кримінального провадження розглядаються скрізь призму їх ієрархічності, оскільки, на погляд автора, вони є взаємопов'язаними і взаємообумовленими.

Методологія дослідження. Для досягнення мети дослідження та виконання завдань, які ставить автор, використовувалася система наукових методів та, зокрема, загальнонаукові та спеціальні методи. Автор звернувся до діалектичного методу для усвідомлення проблеми, що розглядається в її комплексному баченні, виокремлення її концептуальної суті та формулювання напрямів відповідно до яких вона може бути вирішеною. Герменевтичний метод став у нагоді під час здійснення тлумачення норм кримінального процесуально законодавства та усвідомлення правового змісту окремих його статей. Метод узагальнення допоміг автору сформулювати науково обґрунтовані висновки. Всі методи використовувались системно та комплексно, що сприяло генеруванню автором актуальності розглядуваної проблеми, мети дослідження, забезпеченню всебічності підходів та об'єктивності висновків.

Виклад основного матеріалу. В юридичній літературі доволі розповсюдженими є підходи науковців, я яких вони намагаються вибудувати ієрархічність завдань кримінального провадження. Наприклад, в своїй статті К.В. Дрішлюк зазначає, що «усунення наслідків злочину є *першочерговим завданням правоохоронних та судових органів (курсів автора – С.М.)*, що сприятиме відновленню особи, яка потерпіла від злочину, в її майнових правах, а також стане формою реалізації відповідальності держави за забезпечення безпеки кожної особи на її території» [2, с. 217]. При цьому одночасно з такою тезою авторка вказує, що «злочин як негативне явище суспільства супроводжує людство з найдавніших часів» і саме внаслідок цього «завдається шкода як інтересам приватних осіб, так й інтересам держав, суспільства» [2, с. 217]. Розвиваючи тему відмінностей у розрізі важливості та значущості окремих завдань кримінального провадження, науковець вказує, що в результаті реформи правосуддя «... відновлення прав і захист інтересів особи, що потерпіла від злочину, її матеріального становища має стати домінуючим у тому числі у сфері кримінального судочинства, і така мета регулювання відповідних відносин повинна превалювати над метою кримінального покарання злочинця й досягнення цілей превенції» [2, с. 217].

Дещо іншу позицію має В.П. Шибіко який зазначає, що «стрижнем завдань кримінального судочинства є вимога забезпечення швидкого, всебічного, повного і об'єктивного з'ясування наявності події кримінального правопорушення, осіб, які його вчинили, характеру і розміру заподіяної ними шкоди та інших обставин, які мають значення для правильного вирішення справи ...» [3, с. 19].

В цьому контексті вважаємо за необхідне навести також думку Н.В. Глинської, яка вважає, що «у сфері кримінального судочинства держава, здійснюючи правове регулювання, має забезпечити гармонійний баланс приватних і суспільних інтересів, а саме ... баланс між необхідністю забезпечити права і інтереси приватних осіб і гарантувати державним органам та посадовим особам можливість ефективно здійснювати кримінальне переслідування та відправляти правосуддя ... Проблему забезпечення збалансованості державних, суспільних та особистих інтересів віднесено до соціальної ефективності самого права і вона має вирішуватися, перш за все, на правотворчому рівні в аспекті досконалості нормативної основи правового регулювання» [4, с. 100].

На підставі аналізу підходів науковців, можна визнати, що проблема ієрархічності завдань кримінального провадження перш за все пов'язана або обумовлена зіткненням приватних та публічних інтересів та необхідністю визначення пріоритетності їх реалізації при здійсненні кримінального судочинства. Але протипоставлення приватного та публічного інтересу є фактично наслідком фрагментації права на окремі галузі та їх розподіл на дві великі групи – приватне та публічне право. При цьому в частині відшкодування майнової та моральної шкоди така проблема зводиться до того, що відшкодування шкоди має цивільно-правову [2, с. 218], тобто приватноправову природу, та здійснюється у кримінальному провадженні, а відповідно у порядку визначеному нормами галузі публічного права, якою без сумніву є кримінальне процесуальне право, що детермінує взаємодію галузей публічного та приватного права. Отже питання ієрархічного розподілу завдань кримінального провадження залежно від важливості та пріоритетності закладає існування колізійного підхо-

ду до взаємодії між ними, що призводить до необхідності пошуку компромісів та балансу, а також визнання системи пріоритетів як способу вирішення конфлікту інтересів.

Звичайно, можна відразу заперечити та припинити обговорення даної проблеми взаємодії приватного та публічного права вказавши, що цивільне процесуальне право, так само як і будь-яке інше процесуальне право є публічним за своєю суттю, таким чином, позов про відшкодування шкоди у цивільному судочинстві має такі самі проблеми при його реалізації з погляду взаємодії приватного і публічного, як і цивільний позов у кримінальному провадженні, а це вже є проблемою взаємодії матеріального та процесуального права, яке зазвичай базується на принципах публічного права та віднесено до публічних галузей. Але таким чином ми не зможемо відповісти на питання наявності чи відсутності ієрархічної структури завдань кримінального провадження.

На жаль, подібного роду підходи пов'язані насамперед з не зовсім коректним розумінням людиноцентричного змісту права взагалі і кримінального процесуального права зокрема. Як аргумент можна вказати на те, що у ст. 2 «Завдання кримінального судочинства» Кримінального процесуального кодексу України 1960 року взагалі було відсутнє таке завдання як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, втім унормовувалися питання відшкодування шкоди, завданої злочином та права потерпілого [5].

Досліджуючи зміст захисту від кримінальних правопорушень як завдання кримінального провадження, В. Новожилов вказує, що «у 2012 р. завдання захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень уперше отримало нормативне закріплення...та задовго до цього кримінальний процес володів формами здійснення цього соціально бажаного впливу, а правники досліджували цей аспект» [6, с. 42]. Тому, на наш погляд уявляється важливим розглянути питання про те, чи допустимо взагалі ставити питання про встановлення пріоритетності виконання тих чи інших завдань кримінального провадження.

Перш за все, треба наголосити на тому, що автор виходить з концептуального бачення того, що всі завдання, закріплені у ст. 2 КПК України мають розглядатися як однорядкові, як рівні серед рівних. Таке завдання кримінального провадження, як захист особи від кримінальних правопорушень було вперше сформульоване у КПК 2012 р., тому його виконання потребує особливо пильної уваги з боку правозастосовників, але не тому що це завдання є пріоритетним, а тому що воно є новим для кримінального провадження, отже слідчий, прокурор або суддя може не звернути на нього уваги або забути виконати. Саме тому ця «важливість» має формулюватись не як ієрархічна першочерговість, можливо и за рахунок виконання інших завдань, а як необхідність її виконання на рівні з іншими завданнями. Адже без здійснення поряд з діяльністю з розкриття кримінального правопорушення захисту особи неможна вважати виконаними завдання кримінального провадження, а кримінальне провадження не можна вважати завершеним або здійсненим, рівно як і для належного виконання завдання щодо захисту осіб від кримінального правопорушення, необхідно спочатку, наприклад, встановити наявність кримінального правопорушення та винної особи. Рівність та взаємопов'язаності ось що є важливим, і саме такий підхід має забезпечити належне виконання завдань кримінального провадження.

На підтримку вказаного підходу можна звернутися до точок зору висловлених вченими щодо сутності поняття «завдання». Наприклад, Д.В. Сімонович з цього приводу вказує, що «... завдання це те, що необхідно зробити для досягнення мети і формулюються вони законодавцем. Завдання визначають шлях досягнення мети. Аналіз завдань дозволяє говорити про шляхи одержання результату, і про ті істотні умови дотримання або недотримання яких, впливає на прийняття або неприйняття результатів діяльності» [7, с. 267], при цьому дослідник наголошує що «мета кримінального процесу – здійснення завдань правосуддя», що «відповідає загальнофілософській посилці: виконання завдань означає досягнення мети» [7, с. 268]. Отже такі підходи науковців ще раз підтверджують нашу тезу про те, що потребують виконання всі, наголошуємо – всі без винятку, завдання кримінального провадження під час його здійснення, що неможливо виконати якщо визначити що є першочергові або стрижневі, а є – другорядні, додаткові завдання, саме це й буде вирішальним під час їх виконання, а це вже прямий вплив на досягнення мети кримінального судочинства.

Прикладом такого підходу, який ми не можемо визнати прийнятим, є точка зору, висловлена К.В. Дрішлюк, яка зазначає, що «в той же час, питання відновлення цивільних прав, відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочином, залишається поза увагою прокуратури, а іноді й суду і стає нібито «другорядним». Відсутність належної уваги до проблем відновлення майнової, особистої сфери особи, що потерпіла від кримінального правопорушення, фактично зводить нанівець всі зусилля державних органів у захисті інтересів потерпілого» [8, с. 386]. З першого погляду, точка зору вченої заслуговує на увагу. Однак, більш детальне усвідомлення наведеної точки зору дає можливість поставити запитати: а хіба «другорядність» цього питання залежить від змісту норм

КПК, від повноважень органів досудового слідства, прокуратури та суду визначених законом? Наведена позиція вказує на те, що, на жаль, окремі слідчі, прокурори та судді безвідповідально ставляться до виконання своїх функціональних обов'язків і не в повному обсязі виконують приписи кримінального процесуального закону. Але це не є проблемою нормативного регулювання, це проблема якості кадрового забезпечення відповідних державних органів та виконання ними покладених обов'язків.

Звичайно розгляд даної проблеми може бути перенесений і до правової площини через закріплення гарантій прав особи у кримінальному процесуальному законі. Як слушно стверджує О.П. Кучинська, і з таким підходом слід погодитися: «гарантії прав особи виконують роль засобів, завдяки яким забезпечується можливість виключення чи принаймні мінімізації професійних помилок з боку органів розслідування та правосуддя щодо громадянина» [9, с. 4]. Проте вчена розвиваючи ідею щодо ролі гарантій у захисті прав особистості вказує на те, що «ефективність гарантій залежить від рівня розвитку загальноправових принципів, демократичних інститутів, стану економіки, реальності політичної системи суспільства, наявності досконалих законів у державі, ефективності механізмів реалізації законоположень, ступеня правової свідомості і правової культури населення, наявності високоефективних органів контролю й інших факторів» [9, с. 5]. Позицію вченої слід підтримати, але частково. Гарантії варто розглядати з погляду системності та комплексності. Їх реалізація багато в чому залежить від особи, яка здійснює кримінальне провадження чи вирішує справу по суті. Інакше потерпілий залишається наодинці зі своїми правами та гарантіями, без можливості їх реалізації, іноді навіть не підозрюючи про їх існування через те, що особа, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення не вручила пам'ятку про процесуальні права та обов'язки, слідчий, прокурор чи суддя не повідомили його про права, не роз'яснили сутність підозри чи обвинувачення, право на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням тощо.

Як справедливо зазначав Л.М. Лобойко [10, с. 16-20; 11], суб'єкти кримінального процесу, вступаючи у правовідносини, сподіваються на задоволення своїх об'єктивних потреб, при цьому вони переслідують власні інтереси, на відміну від державних органів, які покликані забезпечувати інтереси як всього суспільства, так і кожного окремого громадянина, який є суб'єктом процесу. Довга боротьба за відстоювання цивільного позову як приватного, цивільно-правового явища в кримінальному процесі, з його диспозитивними засадами, створення по суті концепції «з'єднаного процесу» [12], в якій і реалізовано такий поділ зі спробою подальшого поєднання та збереження публічного підходу стосовно кримінального обвинувачення, та приватно-правового – до процедури заявлення цивільного позову, – призвела до того, що реалізація такого інституту (механізму) захисту порушеного суб'єктивного права як у правовій доктрині, так і в правозастосовній практиці повністю ставиться в залежність від реалізації самою особою свого права на судовий захист – пред'явлення цивільного позову у кримінальному провадженні.

Але, на наше переконання, при реалізації права особи на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, повинно йтися не про відокремлення публічного і приватного інтересу у праві, а про їх взаємодію та взаємодоповнення, завдяки чому в кримінальному провадженні мають гармонічно поєднуватися дві системи правового регулювання:

1. зобов'язальна система, яку можна ілюструвати формулою: «зобов'язання + відповідальність»;
2. диспозитивна система, що виражається формулою: «право + гарантія».

Перша система використовує імперативний метод правового регулювання, а друга – диспозитивний. На перший погляд, їхня взаємодія не допустима, але саме завдяки такому спільному використанню, а саме – об'єднанню гарантії реалізації суб'єктивного права з обов'язком органів досудового розслідування, прокуратури та суду брати участь у реалізації цих прав та гарантій, здійснюється реалізація не лише приватних інтересів конкретного учасника (у нашому випадку потерпілого чи цивільного позивача), а й «... виконання всіх завдань кримінально-процесуальної діяльності. Але способи досягнення таких результатів у різних системах передбачаються неоднакові» [10, с. 17]. Саме ця неоднаковість, можна сказати навіть різноспрямованість, багатоаспектність, системність чи комплексність, і дає можливість найбільш ефективно задовольнити і приватні, і публічні інтереси, досягнувши реалізації завдань кримінального провадження у повному обсязі.

Потрібно визнати, що набір засобів та механізмів (правового інструментарію), якій є у розпорядженні правоохоронних органів та суду, у частині відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, у чинному КПК України, на відміну від попереднього КПК 1960 року, суттєво обмежений через особливості методу правового регулювання норм цивільного права, а саме його диспозитивних начал. Тому найважливішим завданням вказаних органів є реалізація в рамках зобов'язальної системи правового регулювання передбачених кримінальним процесуальним законодавством повноважень:

- встановлення осіб яким злочином заподіяно шкоду, що реалізується через доказування в кримінальному провадженні виду і розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням (п. 3 ч. 1 ст. 91 КПК України);
- роз'яснення цим особам їх прав, а також можливостей та варіантів захисту порушених суб'єктивних прав та законних інтересів. При цьому в законі має міститися окрема норма, яка встановлює такий обов'язок, включаючи вручення пам'яток, що містять інформацію про право постраждалих використовувати встановлені в законі форми та засоби захисту порушених прав;
- перевірка прокурором в рамках реалізації завдань кримінального провадження інформації про роз'яснення особі, який завдано шкоду кримінальним правопорушенням, її прав, через що здійснюється охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- здійснення судом при надходженні обвинувального акта до суду перевірочних дій щодо того, чи роз'яснено постраждалим від кримінального правопорушення право на відшкодування шкоди, у тому числі шляхом пред'явлення цивільного позову.

Крім того, в силу засади публічності, на прокурора слід покласти обов'язок подати у визначених законом випадках цивільний позов на користь держави та окремих категорій фізичних осіб, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самотійно захистити свої права. Як відомо, у нормативній конструкції п. 12 ч. 2 ст. 36 КПК прокурор лише наділяється таким повноваженням, а відтак воно цілком залежить від його дискреції, що не сприяє захисту прав та законних інтересів особи.

Комплекс цих заходів забезпечить дієвість механізмів з боку органів досудового розслідування, прокуратури та суду, що становлять гарантії для реалізації в рамках кримінального провадження завдання щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дало автору можливість зробити висновок про недоцільність ієрархізації завдань кримінального провадження, оскільки такі підходи призводять до виникнення конфліктів під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності та до хибного уявлення про наявність пріоритету завдань кримінального провадження з точки зору людиноцентричних підходів в праві, тоді як важливого значення набуває саме знаходження балансу між приватними та публічними інтересами та комплексне виконання завдань кримінального провадження.

Закріплення у нормативної конструкції ст. 2 КПК як першочергових завдань захисту особи від кримінальних правопорушень та охорони прав та законних інтересів учасників кримінальному провадження не призведе до їх автоматичної реалізації як пріоритетних. Під час реалізації норм кримінального процесуального права щодо відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням з метою досягнення завдань кримінального провадження важливого значення набуває їх системне вирішення, адже без швидкого, повного та неупередженого розслідування, неможливо захистити особу, який кримінальним правопорушенням завдано шкоду. Причому здійснюючи правове регулювання правовідносин, які виникають при пред'явленні цивільного позову у кримінальному провадженні, законодавець, будує таке регулювання не лише через використання норм різних галузей права, а й надання пріоритету дискреційному праву постраждалої особи на таке відшкодування. Такий підхід іноді не сприяє вирішенню завдань кримінального провадження. Тому лише об'єднання двох різних за своєю суттю методів правового регулювання, які притаманні різним галузям права, що задіяні в правовому механізмі відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням у кримінальному провадженні, а також підхід до реалізації завдань кримінального провадження з точки зору рівноцінності кожного з елементів, що проявляється у їхній єдності та взаємодії, забезпечать найвищий рівень результативності вирішення вказаних завдань, а також пропорційного забезпечення приватного та публічного інтересу, що дозволить підвищити ефективність механізму відшкодування шкоди в кримінальному провадженні, як реалізації однієї з функцій кримінального процесу.

Проведене дослідження не може претендувати на вичерпне розкриття всіх означених питань, адже воно їх позначило лише в постановочному плані, що обумовлює подальше здійснення наукових розвідок та більш глибоке вирішення на доктринальному та прикладному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 16.08.2025).
2. Дрішлюк К.В. Відшкодування шкоди завданої кримінальним правопорушенням як завдання кримінального судочинства України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 217–219.
3. Шибіко В. Щодо призначення і завдань кримінального судочинства України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2011. Вип. 88. С. 16–19.

4. Глинська Н.В. Завдання кримінального судочинства. *Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовчій діяльності: зб. матеріалів наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті А.Я. Дубинського (м. Київ, 3 квіт. 2009 р.)*. К., 2009. С. 100–101.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України. Закон України від 28.12.1960 № 1000-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (дата звернення: 16.08.2025).
6. Новожилов В.С. Захист від кримінальних правопорушень як завдання кримінального провадження. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Т. 8. Березень 2022. С. 42–53.
7. Сімонович Д.В. Мета та завдання кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 29(2.3). С. 265–269.
8. Дрішлюк К.В. Завдання кримінального судочинства у світлі судової реформи в Україні. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матер. Межнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.)*. У 2-х т. Т. 2. відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветіка». 2017. С. 385–387.
9. Кучинська О.П. Поняття гарантій забезпечення прав учасників кримінального провадження. *Адвокат*. 2012. № 7. С. 4–8.
10. Лобойко Л.М. Імперативний метод кримінально-процесуального права: монографія. *Дніпропетровськ: Юрид. акад. М-ва внутр. справ; Ліра Лтд*. 2005. 196 с.
11. Лобойко Л.М. Методи кримінально-процесуального права: монографія. *Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ*. 2006. 352 с.
12. Кахнич РХ. Р. З'єднаний процес як спосіб захисту прав потерпілого від злочину у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. Львів. 2013. 234 с.